

Marta Penczar*
ORCID: 0000-0002-3564-1460
marta.penczar@efcongress.com

Implikacje wynikające z CCD2 dla rynku kredytów konsumenckich w Polsce

Streszczenie

Prawidłowo funkcjonujący rynek kredytów konsumenckich jest istotny z punktu widzenia gospodarstw domowych, gospodarek i integracji rynku finansowego. Dynamiczny charakter takich zmian na rynku finansowym, jak rewolucja cyfrowa, zmiana postaw konsumenckich czy pojawianie się nowych produktów, wymusza dostosowania regulacji do nowych warunków panujących na rynku. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2225 w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę 2008/48/EC (dalej: CCD2), z dnia 18 października 2023 roku, ma właśnie na celu uwzględnienie nowych aspektów i zasad funkcjonowania rynku kredytów konsumenckich, zapewniających wysoki stopień ochrony konsumentów. Celem artykułu jest charakterystyka podstawowych zmian i nowych zasad związanych z oferowaniem i udzielaniem kredytów konsumenckich w Unii Europejskiej wraz z rekomendacjami związanymi z implementacją CCD2 do krajowego porządku prawnego.

Słowa kluczowe: kredyty konsumenckie, ochrona konsumenta, zdolność kredytowa, wymogi informacyjne

Kody JEL: G18, G28, G51

Implications of the CCD2 for the consumer credit market in Poland

Abstract

A properly functioning consumer credit market is important for households, economies and financial market integration. The dynamic nature of changes in the financial market, such as the digital revolution, changing consumer attitudes or the emergence of new products, necessitates the adaptation of regulations to new market conditions. Directive (EU) 2023/2225 of the European Parliament and of the Council on credit agreements for consumers and repealing Directive 2008/48/EC (hereinafter: CCD2), dated 18 October 2023, aims precisely to take into account new aspects and rules of the consumer credit market, ensuring a high

---

* Marta Penczar – Wydział Zarządzania, Uniwersytet Gdański; Europejski Kongres Finansowy

degree of consumer protection. The purpose of this article is to characterise the main changes and new rules related to the offering and granting of consumer credit in the European Union, together with the recommendations related to the implementation of the CCD2 into the national legal order.

Keywords: consumer credit, consumer protection, creditworthiness, information requirements

JEL Codes: G18, G28, G51

Wstęp

Kredyt konsumencki pozwala na przyspieszenie realizacji potrzeb konsumpcyjnych w stosunku do możliwości finansowych gospodarstw domowych w terminie jego zaciągania (Grochowska 2015, s. 93–122). Może też stanowić ważny instrument długoterminowego finansowania potrzeb konsumentów (Pawłowska-Szawara 2020, s. 8). W obu przypadkach przyczynia się do wzrostu gospodarczego poprzez stosunkowo łatwy dostęp do płynnych środków finansowych, a, co za tym idzie, zwiększa popyt i konsumpcję niektórych produktów (EBA 2023). Dobrze funkcjonujący rynek kredytów konsumenckich przynosi zatem korzyści konsumentom, producentom i sprzedawcom towarów i usług oraz stymuluje wzrost gospodarczy (BEUC 2019).

Rynek usług kredytowych dla ludności to także jeden z elementów jednolitego rynku finansowego w UE stanowiący jeden z głównych priorytetów działań Komisji Europejskiej (KE). Koncepcja integracji rynku kredytów konsumenckich w UE obejmuje dwa zasadnicze cele. Po pierwsze, integracja ma na celu ustanowienie jednolitych norm prawnych sprzyjających sprawnemu funkcjonowaniu wspólnego unijnego rynku kredytowego i równego dostępu do niego dla wszystkich dostawców usług. Po drugie, działania integracyjne zmierzają do zapewnienia wysokiego poziomu ochrony konsumenta, co powinno wpływać na wzrost zaufania konsumentów do usług finansowych, w tym zwłaszcza oferowanych transgranicznie. Ochrona ta ma wynikać przede wszystkim z regulacji działań instytucji finansowych, a także nadania konsumentom odpowiednich uprawnień (Waliszewski 2016, s. 121–136). Wynika to stąd, że indywidualny konsument w relacjach z bankami, czy innymi pośrednikami na rynku finansowym jest z reguły słabszą stroną, głównie pod względem specjalistycznych kwalifikacji, a także ryzyka jakie towarzyszy zawieraniem transakcji (Ofiarski 2019). Dlatego w założeniach nowej infrastruktury prawnej na zintegrowanym rynku kredytów konsumenckich dostęp do tych usług, zarówno po stronie pośredników, jak i konsumentów ma być swobodny, a ponadto informacje o warunkach uzyskania kredytu konsumenckiego przez kredytobiorcę powinny być porównywalne, niezależnie od miejsca zamieszkania konsumenta czy miejsca zawarcia transakcji, a ceny porównywanych usług kredytowych powinny być zbliżone.

W procesie integracji rynku kredytów konsumenckich w UE przełomowym momentem było osiągnięcie konsensusu 27 krajów członkowskich w zakresie ostatecznych zapisów dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki (Dyrektywa 2008/48/WE¹), która została przyjęta 23 kwietnia 2008 roku.

Sprawozdania z wykonania dyrektywy 2008/48/WE przedstawione przez KE w 2014 r.² i 2020 r.³ wskazały na niepełną realizację jej celów w zakresie zapewnienia wysokich standardów ochrony konsumentów i wspierania budowy jednolitego rynku kredytów. Skłoniło to unijnych ustawodawców do zweryfikowania obowiązujących zasad udzielania kredytów konsumenckich w UE, a wynikało to m.in. z:

- niewłaściwego sformułowania niektórych artykułów dyrektywy,
- zmian na rynku kredytowym wynikających z transformacji cyfrowej i wykorzystywania aplikacji komputerowych (w tym AI) w procesach kredytowych,
- zróżnicowania praktyk w stosowaniu i egzekwowaniu przepisów w państwach członkowskich,
- braku objęcia zakresem dyrektywy niektórych kredytów konsumenckich (np. produktów BNPL – *buy now pay letter*);
- zmian zachowań i preferencji konsumentów.

W celu poprawy funkcjonowania wspólnego rynku kredytów konsumenckich KE zainicjowała proces aktualizacji zasad udzielenia tych kredytów, który znalazł odzwierciedlenie w nowej dyrektywie (CCD2), która została finalnie przyjęta 18 października 2023 r.⁴

1. Rynek kredytu konsumenckiego w Unii Europejskiej

Na koniec października 2023 r. zadłużenie konsumentów z tytułu kredytów konsumenckich w strefie euro osiągnęło rekordowy poziom blisko 734 mld EUR⁵. W latach 2016–2022 średnie tempo wzrostu zadłużenia z tytułu kredytów konsumenckich w całej UE oscylowało ok. 3% rocznie, przy czym w latach 2016–2019 wynosiło 4,9%, a w latach 2020–2022 już tylko 0,0%. Wynikało to przede wszystkim z konsekwencji pandemii COVID-19, wojny w Ukrainie oraz słabszej koniunktury gospodarczej, jak również znacznego wzrostu inflacji i stóp procentowych, które przełożyły się na spadek nastrojów konsumenckich i ograniczenie ich skłonności do finansowania potrzeb kredytem konsumenckim.

¹ Directive 2008/48/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC, OJ L 133, 22.5.2008, s. 66–92.

² Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Directive 2008/48/EC on credit agreements for consumer, COM(2014) 259 final, Brussels, 14.5.2014.

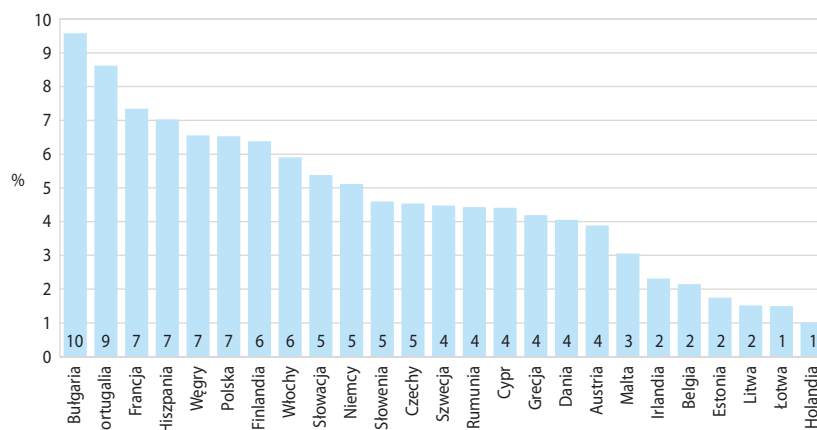
³ Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Directive 2008/48/EC on credit agreements for consumer, COM(2020) 963 final, Brussels, 5.11.2020.

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2225 z dnia 18 października 2023 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę 2008/48/WE, OJ L, 2023/2225, 30.10.2023, <http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2225/oj>.

⁵ <https://data.ecb.europa.eu/data>.

Pod względem wolumenowym cztery największe rynki kredytu konsumenckiego: niemiecki (23,4% wolumenu UE), francuski (22,9%), włoski (13,6%) i hiszpański (11,2%), posiadają łącznie ponad 71% udziału w rynku unijnym. Oznacza to w istocie dużą koncentrację tego rynku. Dla porównania, Polska z 5,0% udziałem znajduje się na piątym miejscu. Jednakże relacja wolumenu kredytów konsumenckich do PKB znacząco zmienia ranking, gdyż największe wskaźniki ma Bułgaria i Portugalia (10 i 9%), zaś najmniejsze w granicach do 2% sześć krajów (Holandia, Łotwa, Litwa, Estonia, Belgia i Irlandia)⁶. Polska wraz z Węgrami, Hiszpanią, Francją sytuuje się w górnej części tego rankingu na poziomie ok. 7%, nieco mniej ma Finlandia – 6,4% (por. rysunek 1).

Rysunek 1. Relacja kredytów konsumenckich do PKB w wybranych krajach Unii Europejskiej w 2022 roku

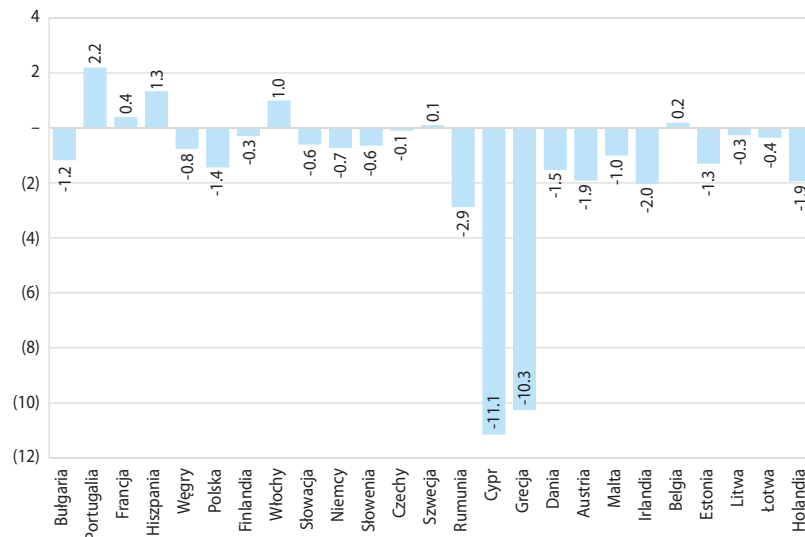

Źródło: ECB, <https://data.ecb.europa.eu/data>; <https://data.ecb.europa.eu/data/datasets/BSI/BSI.M.BG.N.A.A21.A.1.U6.2250.Z01.E> i analogiczne dane dla pozostałych krajów.

Dynamiczna analiza relacji wolumenu kredytów konsumenckich w krajach UE wskazuje na niejednakowe trendy. W latach 2015–2022 tylko siedem z 26 analizowanych krajów odnotowało wzrost badanej relacji, w tym przede wszystkim rynki: luksemburski (+4,4 p.p.), portugalski (+2,3 p.p.) i hiszpański (+1,3 p.p.). Z kolei stosunkowo wysoki spadek wystąpił: na Cyprze (-11,1 p.p.), w Grecji (-10,3 p.p.) i w Rumunii (-2,9 p.p.). Do grupy krajów o malejącym trendzie udziału kredytów konsumenckich w PKB należy także Polska, która w 2019 r. miała jeszcze 9%, a w 2022 r. już tylko 6,5%.

⁶ Wyliczenia na podstawie ECB Data Portal, <https://data.ecb.europa.eu/data>, dane za 2022 rok.

Rysunek 2. Zmiana relacji kredytów konsumenckich do PKB w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 2015–2022 (w pkt. proc.)

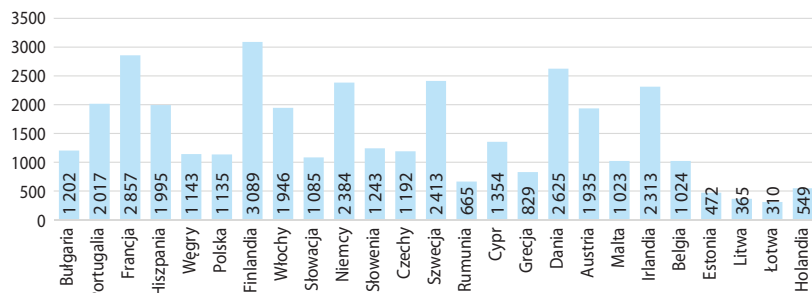

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: ECB, <https://data.ecb.europa.eu/data>; <https://data.ecb.europa.eu/data/datasets/BSI/BSI.M.BG.N.A.A21.A.1.U6.2250.Z01.E> i analogiczne dane dla pozostałych krajów.

Zróżnicowanie poziomu zadłużenia na rynku kredytów konsumenckich widoczne jest także przy uwzględnieniu liczby ludności (*per capita*). Według danych ECB i Eurostatu na koniec 2022 roku relacja ta kształtowała się w zakresie od 3089 euro w Finlandii do 309 euro na Łotwie, przy średnim poziomie dla 25 krajów UE na poziomie 1487 euro. Według Lannoo i Andersson (2023) kraje Europy Północnej i Zachodniej charakteryzują się z reguły wyższym poziomem kredytu konsumenckiego *per capita* w porównaniu do Europy Środkowo-Wschodniej, gdzie odnotowywane są niższe wartości.

Zróżnicowanie poziomu zadłużenia z tytułu kredytów konsumenckich w Unii Europejskiej stanowi pewne ograniczenie integracji rynku finansowego i wzrostu detalicznych transakcji transgranicznych. Diagnoza ta jest jedną z przesłanek harmonizowania zasad funkcjonowania rynków kredytów konsumenckich w UE w celu niwelowania występujących różnic przy stworzeniu warunków dla swobodnego dostępu do tego rodzaju kredytu także w ujęciu transgranicznym i przy wysokim poziomie ochrony konsumentów.

Rysunek 3. Poziom kredytów konsumenckich *per capita* w wybranych krajach Unii Europejskiej w 2022 roku

Źródło: ECB, <https://data.ecb.europa.eu/data>; <https://data.ecb.europa.eu/data/datasets/BSI/BSI-M.BG.N.A.A21.A.1.U6.2250.Z01.E> i analogiczne dane dla pozostałych krajów; https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjan/default/table?lang=en.

2. Nowe zasady funkcjonowania rynku kredytu konsumenckiego w Unii Europejskiej zaproponowane w Dyrektywie 2023/2225

Jednym z celów dyrektywy CCD2 jest opracowanie i wdrożenie bardziej przejrzystych i efektywnych ram prawnych dotyczących kredytu konsumenckiego. Powinno to prowadzić do zwiększenia zaufania i ochrony konsumentów oraz ułatwić rozwój transgranicznej działalności kredytowej (Motyw 9 dyrektywy CCD2).

Państwa członkowskie UE zostały zobligowane do przyjęcia i publikacji do 20 listopada 2025 r. przepisów niezbędnych do implementacji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2225 w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającą dyrektywę 2008/48/WE (art. 48 CCD2). W tym aspekcie warto wskazać podstawowe różnice w warunkach udzielania kredytów konsumenckich pomiędzy dyrektywą z 2008 roku (CCD1) a dyrektywą z 2023 roku (CCD2):

- rozszerzenie zakresu Dyrektywy na kredyty poniżej 200 euro i podniesienie górnej granicy do 100 tys. euro;
- objęcie zakresem Dyrektywy nowych produktów;
- zmiana zasad reklamowania produktów kredytowych;
- sposób przedstawiania informacji na etapie przedkontraktowym;
- zmiana zasad badania zdolności kredytowej, w tym obowiązku przeprowadzania oceny zdolności kredytowej z uwzględnieniem wszystkich kredytów objętych zakresem Dyrektywy;
- wskazanie działań ograniczających wysokie stopy procentowe;
- zmiana zasad sprzedaży wiązanej i sprzedaży łączonej;
- określenie usług doradczych w zakresie zadłużenia.

W nowej Dyrektywie zdecydowano się na rozszerzenie zakresu kwotowego pożyczek i kredytów konsumenckich, w celu uniknięcia sytuacji, w której szkodliwe dla konsumentów produkty nie byłyby objęte Dyrektywą, także te niskokwotowe.

Jednym z celów Dyrektywy było uwzględnienie zmian jakie wystąpiły na rynku po 2008 r. W jej zakres włączono:

- transakcje typu BNPL – *buy now pay letter*;
- umowy o kredyt nieoprocentowany i wolny od innych opłat;
- wszystkie kredyty w rachunku bieżącym, z obowiązkiem spłaty w terminie jednego miesiąca;
- kredyty i pożyczki w ramach finansowania społecznościowego;
- umowy leasingu, które zawierają opcję wykupu przedmiotu leasingu.

Dyrektywa uszczegóławia zasady reklamy produktów kredytowych. Po pierwsze, standardowe informacje zawarte w reklamie powinny być widoczne i zaprezentowane w atrakcyjnym formacie, z uwzględnieniem ograniczeń technicznych nośników informacji (np. smartfonów, telefonów), a także, aby były wyraźnie czytelne lub słyszalne. Standardowe informacje w reklamie powinny być oddzielone od pozostałych treści. W przypadku gdy reklama dotyczy promocji produktu, kredytodawca powinien to wyraźnie zaznaczyć; zarówno, czego dotyczy promocja, jak i, w jakim terminie obowiązuje.

Po drugie, Dyrektywa po raz pierwszy wprowadza zakaz reklamy wybranych produktów kredytowych. W art. 8 ust. 7 zawiera zakaz zawierania w treściach reklamowych informacji, które:

- sugerują, że kredyt poprawi sytuację finansową konsumenta;
- podają, że inne spłacane przez konsumenta zobowiązania mają nieznaczny lub zerowy wpływ na ocenę wniosku o kredyt;
- błędnie sugerują, że kredyt zwiększa zasoby finansowe, stanowi substytut oszczędności lub może podnieść poziom życia konsumenta.

Po trzecie, art. 8 ust. 8. zawiera wykaz reklam kredytu, których zakaz stosowania leży w gestii państw członkowskich. Dotyczy to możliwości zakazu reklamy, w której:

- podkreśla ona łatwość lub szybkość zaciągnięcia kredytu;
- przewiduje uzyskanie rabatu przy zaciągnięciu kredytu;
- proponowany okres karencji w spłacie kredytu jest dłuższy niż 3 miesiące.

Po czwarte, Dyrektywa wprowadza zmianę sposobu podawania informacji udzielanych na etapie przedkontraktowym poprzez modyfikację Standardowego Europejskiego Arkusza Informacyjnego kredytu konsumenckiego, który ma mieć dwie części:

- Część I: Kluczowe informacje⁷:
  - Dane identyfikacyjne kredytodawcy lub pośrednika kredytowego;
  - Całkowita kwota kredytu;

⁷ Kluczowe informacje, który zostały dodane po raz pierwszy, składają się z dwóch części, które muszą znaleźć się na pierwszej i drugiej stronie standardowego arkusza informacyjnego. Jak stanowi motyw 37 dyrektywy CCD2: *Aby ułatwić konsumentom zrozumienie i porównanie różnych ofert, kluczowe elementy kredytu należy przedstawić w sposób widoczny na pierwszej stronie tego arkusza, dzięki czemu konsumentom powinni od razu dostrzec wszystkie istotne informacje, nawet na ekranie telefonu komórkowego. W przypadku gdy nie można umieścić w widoczny sposób wszystkich kluczowych elementów na jednej stronie, powinny one być przedstawione w pierwszej części standardowego europejskiego arkusza informacyjnego dotyczącego kredytu konsumenckiego na maksymalnie dwóch stronach.* Motyw 37 dyrektywy CCD2.

- Okres obowiązywania umowy o kredyt;
- Stopa oprocentowania kredytu lub, w stosownych przypadkach, różne stopy oprocentowania kredytu mające zastosowanie do umowy o kredyt;
- Rzeczywista roczna stopa oprocentowania (RRSO);
- Całkowita kwota do spłaty;
- Koszty w przypadku wystąpienia opóźnień w płatnościach.
- Część II: dodatkowe informacje na temat umowy o kredyt:
  - Raty oraz, w stosownych przypadkach, kolejność, w jakiej będą one zaliczane na poczet spłaty;
  - Ostrzeżenie o konsekwencjach braku spłaty lub opóźnień w płatnościach;
  - Prawo do odstąpienia od umowy;
  - Przedterminowa spłata;
  - Dane adresowe kredytodawcy lub pośrednika kredytowego.

Po piąte, art. 15 nakazuje konieczność jednoznacznego i dobrowolnego wyrażenia zgody przez konsumenta na zawarcie dowolnej umowy kredytowej lub zakup usług dodatkowych. Ma to na celu wyeliminowanie praktyk zamieszczania w umowie wypełnionych już opcji domyślnych lub – domyślnie zaznaczonych pól.

Po szóste, art. 12 ust. 1 wprowadza obowiązek udzielania konsumentowi rzetelnych i bezpłatnych wyjaśnień przed zawarciem umowy (szerzej: Gałązka 2021, s. 68–69). W szczególności kredytodawcy są zobligowani do wyjaśnienia konsumentowi informacji zawartych w standardowym arkuszu informacyjnym, głównych postanowieniach proponowanej umowy o kredyt lub proponowanych usługach dodatkowych, a także wyjaśnienie skutków zawarcia umowy, w tym konsekwencji nieterminowej obsługi kredytu⁸.

Po siódme, art. 3 CCD2 określa usługi doradcze, jako: „osobiste rekomendacje przedstawiane konsumentowi w odniesieniu do co najmniej jednej transakcji odnoszącej się do umów o kredyt i stanowiące czynność odrębną od udzielenia kredytu i od czynności pośrednictwa kredytowego”. Nadto w przypadku świadczenia usług doradztwa przez kredytobiorcę lub pośrednika kredytowego są oni zobowiązani do ujawnienia konsumentowi, czy rekomendacja będzie oparta wyłącznie na asortymencie produktów własnych, czy obejmuje także inne produkty, oraz do poinformowania o ewentualnej opłacie za usługi doradcze. Ponadto kredytodawca doradzając klientowi musi pozyskać niezbędne informacje i ocenić jego sytuację finansową w celu zarekomendowania najbardziej odpowiedniego produktu, zgodnie z zasadą działania w najlepszym interesie konsumenta. Na państwach członkowskich spoczywa obowiązek zapewnienia niezależnych, łatwo dostępnych usług

⁸ Zgodnie z art. 11 Ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. 2011 Nr 126 poz. 715) „Kredytodawca lub pośrednik kredytowy zobowiązany jest przed zawarciem umowy o kredyt konsumencki udzielić konsumentowi wyjaśnień dotyczących treści informacji przekazanych przed zawarciem umowy oraz postanowień zawartych w umowie, która ma zostać zawarta, w sposób umożliwiający konsumentowi podjęcie decyzji dotyczącej umowy o kredyt konsumencki”. Do interpretacji pozostaje ewentualna różnica zakresu art. 12 ust. 1 Dyrektywy i art. 11 Ustawy o kredycie konsumenckim.

doradczych dla konsumentów, którzy nieterminowo obsługują swoje zobowiązania z tytułu kredytu konsumenckiego lub mogą być narażeni na taką ewentualność.

Po ósme, zgodnie z art. 16 ust. 4 posługiwanie się terminem „niezależny doradca” będzie możliwe tylko w przypadku gdy kredytodawca lub pośrednik finansowy rekomendują wystarczająco dużą liczbę ofert dostępnych na rynku lub w sytuacji gdy nie otrzymują wynagrodzenia za usługi doradcze od jednego kredytodawcy.

Po dziewiąte, CCD2 reguluje kwestie sprzedaży związanej⁹ i sprzedaży łączonej¹⁰. Zgodnie z art. 14 ust. 1 sprzedaż łączona jest dopuszczalna, natomiast sprzedaż wiązana jest zakazana. W szczególności oznacza to, że kredytodawca będzie mógł wymagać od konsumenta otwarcia rachunku bankowego lub wykupienia ubezpieczenia kredytu), z którego pobierane będą raty kapitałowe lub inne opłaty, ale koszty obsługi takiego rachunku będą musiały być ujęte w całkowitym koszcie kredytu w umowie.

Po dziesiąte, zgodnie z art. 18 ust. 3 CCD2: *ocenę zdolności kredytowej przeprowadza się na podstawie stosownych i dokładnych informacji o dochodach i wydatkach konsumenta oraz o innych warunkach finansowych i ekonomicznych, które to informacje są konieczne i proporcjonalne do charakteru, okresu obowiązywania i wartości kredytu oraz związanych z nim ryzyk dla konsumenta.* W przypadku gdy ocena zdolności kredytowej dokonywana jest przy użyciu zautomatyzowanego przetwarzania danych, konsument ma prawo do uzyskania interwencji człowieka reprezentującego kredytodawcę. Oznacza to, że konsument ma prawo do rzetelnego i zrozumiałego wyjaśnienia przeprowadzonej oceny oraz przedstawienia zasad funkcjonowania zautomatyzowanego przetwarzania danych, z uwzględnieniem zmiennych, które zostały użyte w ocenie zdolności kredytowej. Z kolei konsument ma w takim przypadku prawo do zaprezentowania swojego stanowiska i może żądać ponownej oceny.

Po jedenaste, art. 34 CCD2 zobowiązuje kraje członkowskie do promowania rozwiązań wspierających edukację finansową konsumentów, m.in. w zakresie odpowiedzialnego zaciągania kredytów i zarządzania długiem. Programy i przedsięwzięcia w tym zakresie powinny być dedykowane przede wszystkim konsumentom, którzy nie mają doświadczeń kredytowych i po raz pierwszy zaciągają zobowiązanie w segmencie kredytów konsumenckich oraz do kredytobiorców korzystających z oferty kredytowej za pośrednictwem narzędzi cyfrowych. Dyrektywa traktuje edukację finansową jako kluczowy warunek integracji rynków kredytowych w UE. Przyjęto, że świadomi finansowo konsumenci mogą skorzystać z szans jednolitego rynku. Edukacja umożliwia bowiem lepsze zrozumienie produktów kredytowych

⁹ Sprzedaż wiązana oznacza oferowanie lub sprzedaż umowy o kredyt w pakiecie wraz z innymi odrębnymi produktami lub usługami finansowymi, w sytuacji gdy dana umowa o kredyt nie jest dla konsumenta dostępna oddzielnie.

¹⁰ Sprzedaż łączona oznacza oferowanie lub sprzedaż umowy o kredyt w pakiecie wraz z innymi odrębnymi produktami lub usługami finansowymi, w sytuacji gdy dana umowa o kredyt jest dla konsumenta dostępna również oddzielnie, lecz niekoniecznie na tych samych warunkach, na jakich oferowane są w połączeniu z tymi innymi produktami lub usługami.

oraz racjonalne podejmowanie decyzji w sferze finansów, z uwzględnieniem ryzyka wynikającego z zakupu danej usługi finansowej¹¹. Ponadto edukacja finansowa społeczeństwa poprawia status klientów z punktu widzenia znajomości, korzystania i egzekwowania posiadanych praw. Przy czym, jak wynika z diagnoz, edukacja finansowa powinna odbywać się przez całe życie (Penczar 2014, s. 13). Jest to uzasadnione dodatkowo okolicznością, że dynamiczny rozwój rynków finansowych w warunkach globalizacji przyczynił się do powstania wielu innowacyjnych produktów kredytowych lub transferu na rynki trzecie, stosowanych w innych warunkach. Dlatego intencje i działania Komisji Europejskiej zmierzają do zintegrowania rynków usług dla konsumentów m.in. przez podnoszenie ochrony prawnej, która wymaga z kolei odpowiednich kwalifikacji korzystających z tych usług.

Po dwunaste, stosownie do art. 36 ust. 2 CCD2 kredytodawcy są zobligowani do posiadania odpowiednich stosownych procedur i polityk w zakresie wczesnego identyfikowania kredytobiorców doświadczających trudności finansowych. Chodzi także o wymogi restrukturyzacji kredytu, na etapie poprzedzającym rozpoczęcie postępowania egzekucyjnego. Jak podkreśla D. Adrianowski (2019, s. 94–112), prawo do restrukturyzacji zobowiązania oraz innych form ugody klienta z bankiem jest jednym z ważniejszych czynników jego ochrony. Zgodnie z CCD2 działania restrukturyzacyjne mogą obejmować częściowe lub całkowite refinansowanie kredytu lub zmianę dotychczasowych warunków umownych, m.in. w zakresie wydłużenia okresu umowy, zawieszenia czasowego spłat rat kredytowych, częściowego darowania długu i konsolidacji długu.

Dyrektywa nie zmienia prawa konsumenta do odstąpienia od umowy – bez podawania przyczyn – w terminie do 14 dni od daty zawarcia umowy ani prawa do przedterminowej spłaty zobowiązań. Jakkolwiek doprecyzowano, że w przypadku przedterminowej spłaty konsument ma prawo do obniżenia całkowitego kosztu kredytu pozostającego do spłaty, przy uwzględnieniu wszystkich kosztów (odsetkowych i pozaodsetkowych) wyliczonych przez kredytodawcę.

Do jurysdykcji państw członkowskich UE pozostawiono kwestię górnych limitów oprocentowania lub ograniczeń w zakresie nadmiernych obciążeń innymi kosztami (opłaty i inne koszty pozaodsetkowe).

¹¹ Wielu klientów banków ma problemy ze zrozumieniem nawet najprostszych produktów finansowych (Marcinkowska 2011, s. 5–19).

3. Ocena skutków implementacji Dyrektywy 2023/2225 oraz rekomendacje dla polskiego rynku kredytów konsumenckich

Ocena skutków implementacji pomaga właściwie ukierunkować działania wprowadzające przepisy do praktyki, a także określić ich wpływ na podmioty zobowiązane. Spośród różnych metod diagnostycznych wykorzystywanych do tego celu stosunkowa popularna jest metoda ekspercka¹² zaliczana do metod heurystycznych¹³.

Na potrzeby oceny skutków nowych zasad funkcjonowania rynku kredytów konsumenckich w Unii Europejskiej i w Polsce wykorzystano badanie ankietowe przeprowadzone przez autorkę wśród ekspertów polskiego rynku kredytowego. Badanie zostało zrealizowane na przełomie października i listopada 2023 roku w ramach agendy Europejskiego Kongresu Finansowego (EKF Research) we współpracy z Deloitte (Penczar 2014). W badaniu wzięło udział 19 ekspertów. Obok oceny skutków regulacji CCD2 szerszym celem badawczym była ocena szans i zagrożeń rozwoju polskiego rynku kredytów konsumenckich w perspektywie 2026 r., a także takich kwestii dla podmiotów rynku *consumer finance*.

Wśród pozytywów CCD2, stwarzających potencjał wzrostu rynkowego, eksperci wyekspozowali przede wszystkim:

- dostosowanie regulacji prawnych do szybko zmieniającego się otoczenia gospodarczego i ekonomicznego;
- objęcie Dyrektywą wszystkich podmiotów, co zmniejszy arbitraż na rynku *consumer finance* i będzie prowadzić do zrównania w prawach i obowiązkach wszystkich uczestników rynku kredytowego oraz wyrówna warunki konkurencji;
- ograniczenie arbitrażu regulacyjnego poprzez objęcie zakresem dyrektywy szerszego asortymentu produktów finansowych i usług, dotychczas z niej wyłączonych (np. BNPL);
- zwiększenie ochrony konsumentów, co wpłynie pozytywnie na przejrzystość i wiarygodność sektora finansowego, a w rezultacie przełoży się na wzrost rynku;
- transparentność produktową i kontraktową, m.in. poprzez wdrożenie dodatkowych formularzy z szerszymi informacjami na temat parametrów kredytu, np. poprzez obowiązek przekazania zupełnie nowego dokumentu – tzw. SECCO (Standard European Consumer Credit Overview, standardowego europejskiego

¹² Najczęściej polega ona na przeprowadzeniu badań ankietowych wśród celowo wybranej grupy ekspertów z danej dziedziny. Metoda ta ma zastosowanie do projekcji nieznanych lub niepewnych i długofalowych skutków wymagających wysoko specjalistycznej wiedzy. Obok technik eksperckich zastosowanie znajdują także zogniskowane wywiady grupowe, badania panelowe, wywiady częściowo ustrukturyzowane, burze mózgów (jednoosobową lub mieszaną), metody morfologiczne, analogie Gordona; zob. Antoszkiewicz 1990, s. 103 i nast.

¹³ Metody heurystyczne zalicza się do nauk o twórczym rozwiązywaniu problemów. Duże znaczenie w przypadku metod heurystycznych ma intuicja, zdolność przewidywania i przeczucia, którymi to cechami powinny charakteryzować się wybrane do badania osoby – profesjonalści w badanej dziedzinie, eksperci, szerzej: Orzeł 2005; Antoszkiewicz 1990.

podsumowania kredytu konsumenckiego) oraz większe (choć niedostateczne) dostosowanie obowiązków informacyjnych do cyfrowych nośników;

- dalszy rozwój innowacyjnych rozwiązań fintechowych i *e-commerce*, które banki będą mogły oferować swoim klientom we współpracy z sektorem podmiotów cyfrowych;
- zobowiązanie krajów członkowskich do wsparcia edukacji finansowej oraz zapewnienia konsumentom dostępu do doradztwa oddłużeniowego;
- uregulowanie sektora *consumer finance*, co zwiększy zaufanie konsumentów do rynku pożyczek pozabankowych;
- ograniczenie nieuczciwych praktyk polegających np. na automatycznym odnawianiu umowy o kredyt, czy też automatycznym zaznaczaniu odpowiednich opcji domyślnych (tzw. boksów) w formularzach kredytodawców.

W grupie zagrożeń dla rozwoju rynku kredytów konsumenckich, związanych z wdrożeniem CCD2, eksperci biorący udział w badaniu, wskazali na:

- konieczność rewizji procedur, ofert oraz aktualizacji systemów pod względem zgodności z dyrektywą, co wygeneruje dodatkowe koszty, przy czym duża część zapisów zawartych w CCD2 została już uregulowanych w polskim prawie i zaimplementowanych do systemów bankowych;
- potencjalnie zwiększony koszt operacyjny udzielenia finansowania oraz wydłużony czas procesu obsługi klienta;
- podwyższone ryzyko związane z oceną zdolności kredytowej konsumenta, której należy dokonywać w interesie konsumenta, a nie w celu ograniczenia ryzyka kredytowego po stronie kredytodawcy;
- konieczność wydania na żądanie konsumenta wyjaśnień dotyczących zasad oceny wiarygodności, w tym reguł używanych w automatycznym przetwarzaniu danych osobowych i ich wpływu na ostateczną decyzję;
- możliwość kwestionowania przez klienta decyzji kredytowej dla procesów zautomatyzowanych;
- wprowadzenie dużej ilości obligatoryjnych informacji w reklamie dotyczącej kredytu konsumenckiego, co może spowodować trudności jej zrozumienia po stronie konsumenta;
- przerzucenie ciężaru odpowiedzialności za decyzje konsumenta na kredytodawcę;
- wciąż rozbudowane obowiązki informacyjne, które nie prowadzą do tego, że konsument wie i rozumie więcej.

Dyrektywa CCD2 ogranicza ponadto zakres parametrów stosowanych do oceny zdolności kredytowej, z uwagi na ochronę prywatności klienta. Ocena ma być wyłącznie oparta na informacjach z zakresu finansowej i ekonomicznej sytuacji konsumenta, przede wszystkim na podstawie jego dochodów i wydatków. Ocena zdolności, a właściwie wiarygodności kredytowej, opierała się dotychczas na bardziej bogatym zbiorze informacji, obejmującym informacje niefinansowe, takie jak wiek czy wykonywany zawód, choć nie były one kluczowe przy weryfikacji zdolności kredytowej. Ograniczenie zakresu analizy informacji o kredytobiorcy niesie w sobie ryzyko zmniejszenia skuteczności modeli scoringowych.

Eksperci, jako zagrożenie dla rynku kredytowego, wskazywali także na brak w Polsce baz danych i informacji o konsumentach służących ocenie zdolności kredytowej. CCD2 nakłada na kredytodawców obowiązek pozyskiwania od wnioskującego konsumenta informacji o jego dochodach i wydatkach. Gdy w ocenie kredytodawcy zakres potrzebnych informacji jest wystarczający, należy pozyskać od konsumenta dowody potwierdzające i zweryfikować pozyskane dane w systemie tradycyjnych dokumentów papierowych. Ma to przynajmniej dwie wady. Pierwsza to powrót do stosowanych w przeszłości papierowych zaświadczeń o dochodach. Druga to ryzyko nadużyć lub niewiarygodności przedkładanych zaświadczeń.

Podsumowanie

Przyjęcie nowych zasad funkcjonowania rynku kredytów konsumenckich w Unii Europejskiej było niezbędne z punktu widzenia poprawy konkurencyjności i zapewnienia wysokiego stopnia ochrony konsumentów. Dynamiczne zmiany zachodzące na rynku kredytowym, związane między innymi z rozwojem usług cyfrowych i wykorzystaniem sztucznej inteligencji, spowodowały pojawianie się nowych produktów kredytowych i zmiany w postawach konsumenckich. Celem dyrektywy CCD2 jest właśnie dostosowanie jej przepisów do nowych warunków funkcjonowania rynku. Nie ulega wątpliwości, że implementacja dyrektywy CCD2 do polskiego porządku prawnego będzie wyzwaniem dla podmiotów oferujących i udzielających kredyty konsumenckie, wynikającym m.in. z konieczności poniesienia kosztów dostosowawczych i wprowadzenia zasad i rozwiązań dotychczas nie obowiązujących. Stanowi także szansę na wzrost potencjału rynku poprzez wzrost zaufania konsumentów do rynku i dostawców.

Bibliografia

Adrianowski D. (2019), *Ochrona konsumenta w świetle nowej ustawy o kredycie hipotecznym oraz nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami*, „Bezpieczny Bank”, Nr 3(76).

Antoszkiewicz J. (1990), *Metody heurystyczne*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

BEUC (2019), *Review of the Consumer Credit Directive BEUC position*, The European Consumer Organisation, https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/beuc-x-2019-019_review_of_the_consumer_credit_directive.pdf (dostęp 20.12.2023).

Directive (EU) 2023/2225 of the European Parliament and of the Council of 18 October 2023 on credit agreements for consumers and repealing Directive 2008/48/EC, OJ L, 2023/2225, 30.10.2023, <http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2225/oj>.

Directive 2008/48/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC, OJ L 133, 22.5.2008.

EBA (2023), *EBA Consumer Trends Report 2022/23*, EBA/REP/2023/12, European Banking Authority.

Gałązka P. (2021), *Obowiązki informacyjne przedkontraktowe w projekcie nowej dyrektywy o kredycie konsumenckim w świetle dotychczasowych regulacji unijnych*, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny”, nr 7(10), 68–69, Uniwersytet Wrocławski, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii.

Grochowska A. (2015), *Rynek kredytów konsumenckich i perspektywy jego rozwoju*, [w:] *Sektor bankowych wobec wyzwań współczesności*, red. T. Galbarczyk, J. Świdorska, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.

Lannoo K., Andersson F. (2023), *New EU rules for consumer credit markets*, European Credit Research Institute, Centre for European Policy Studies.

Marcinkowska M. (2011), *Ochrona klientów banków poprzez informację*, „Acta Universitatis Lodzianae. Folia Oeconomica”, tom 247, Instytucje finansowe i pozafinansowe w warunkach zmian koniunktury, Łódź.

Ofiarski Z. (2019), *Rejestr pośredników kredytu konsumenckiego formą ochrony prawnej konsumentów*, „Bezpieczny Bank”, Nr 3(76).

Orzeł J. (2005), *Rola metod heurystycznych, w tym grupowej oceny ekspertów, oraz prawdopodobieństwa subiektywnego w zarządzaniu ryzykiem operacyjnym*, „Bank i Kredyt”.

Pawłowska-Szawara E. (2020), *Asymetria informacji na rynku bankowych kredytów konsumenckich w Polsce*, Wyd. Difin.

Penczar M. (2014), *Ocena poziomu edukacji finansowej w Polsce na tle krajów UE*, [w:] *Rola edukacji finansowej w ograniczaniu wykluczenia finansowego*, IBnGR, Gdańsk.

Propozycja Rekomendacji Kongresu Consumer Finance dotycząca implementacji dyrektywy CCD2, EKF Research, (2023), https://www.efcongress.com/wp-content/uploads/2023/12/12.30_Prezentacja-propozycji-dotycz%C4%85cej-racjonalnego-wdro%C5%BCenia-Dyrektywy-CCD2-do-polskiego-porz%C4%85dku-prawnego.pdf.

Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Directive 2008/48/EC on credit agreements for consumer, COM(2014) 259 final, Brussels, 14.5.2014.

Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Directive 2008/48/EC on credit agreements for consumer, COM(2020) 963 final, Brussels, 5.11.2020.

Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim, Dz. U. 2011 Nr 126 poz. 715.

Waliszewski K. (2016), *Rola doradcy finansowego w zapewnieniu skutecznej ochrony konsumenta na rynku usług finansowych*, „Journal of Finance and Financial Law”, vol. III, no. 1.